

TRDINOVI BELI KRANJCI IN HRVATI.

Priobčujemo tu nekaj citatov iz najnovejšega zvezka Trdinovih Zbranih spisov, iz „Izprehodov v Belo Krajino“. Slične misli se nahajajo tudi v ostalih Trdinovih spisih.

Čitatelj bo iz teh in takih dejstev spoznal, kako Bela Krajina postaja slovenska, ter se bo spomnil, kako je Zagorje ob Krapini in Varaždinu postalo hrvatsko, ter bo z nami vred priznal, da je naravnost smešno, absurdno, delati med Slovenci in Hrvati (Srbohrvati) bistveno razliko. —

Beli Kranjec gre v mlin ali po kakem drugem opravku „na Kranjsko“ (17).

„Radi čistosti narečja trdijo morda bližnji sosedje, da so Podgorci napol Hrvatje. V turških vojskah so se med nje gotovo doselili kaki hrvaški begunci; za prežeško okolico nam spričuje Valvazor, da so ob njegovem času stanovali v njej Uskoki. Ti prihodniki so nekaj svojih besed brez dvombe podarili svoji novi domovini. Mesto „trak“ ali tujke „žnora“ govore na pr. Podgorci „vrpca“ kakor Hrvatje“ (42).

„Stari mejaš med tema narodoma (Slovenijo in Hrvatijo) so Gorjanci; še le novejši vek je razširil Kranjsko mejo in slovensko narodnost preko njih do deroče Kolpe“ (52).

„Za čudo čvrsto so si (Uskoki) ohranili svoje šege, svoje pesmi in pripovedke in svoj prelepi hrvaško-srbski jezik“ (62).

„Naj gre povsod v božje ime svoje k svojemu, Slovenec k svoji Sloveniji, Hrvat k svoji trojednici. Jalov je posel preiskavati, čigavo je bilo kaj pred sto in sto leti; treba je popraševati: Čigavo je sedaj?“ (64) pravi Trdina, ko govori o debati glede pripadnosti Uskokov (Žumberčanov?) k Kranjski.

„Katrca se je prepričala, da gostoljubnost Hrvatom ni prazna beseda kakor Kranjcem“ (72). „Naša nekdanja gospoda pa ni govorila tako spoštljivo o Uskokih. Razglasila jih je za tatove, ker so iztrebili na Gorjancih medvede...“ (73).

„Med Gorjanci in Kolpo so (v turških vojskah) Slovenci ali čisto poginili ali pa se jako

pomešali s Hrvati“ (130)... Tisti Uskoki, ki so se naselili med Slovenci, so se z njimi stopili in večjidel poslovenili. Dandanašnji zovemo to zmes Belokranjce“ (130)... „Ni dvombe, da je uteklo mnogo Uskokov tudi na Dolenjsko“ (131).

„Na Kleku se shajajo slovenske večje s hrvaškimi in se dogovarjajo prijazno in složno, kako bi unesrečile svoje rojake. Nobena povest ne govori, da se ne bi med sabo razumele radi različnega narečja ali da bi si skočile v lase in se u hale in praskale iz narodne zavisti. Ta smešna basen ima v sebi jako resen in žalibog tudi resničen nauk. Slovenske in hrvaške babe se zlagajo, se zbirajo v isti skupščini, a slovenski in hrvaški možje pa se nečejo približevati, nečejo si iskati enega zbora, ene države, ampak se razmikajo še vedno drug od drugega, gledajoč od daleč drug drugega še vedno zabavljivo in zaničljivo. Slovenska in hrvaška kri se edini in vjema na Kleku samo za hudobijo, da ugonobi svoje brate; za dobra dela, za obče blagostanje, za vzajemno podporo, za ljubezen si ne napravlja nobenih shodov, nobenih društev, nikakršne edinosti in zaveze. Ta Klek je strašen simbol naše brezumnosti, hudobe, sramote in nesreče.“ (139—140).

„Ime (Bela Krajina) je bolj službeno in novo: dolenjski Slovenec veli, da onkraj Gorjancev prebivajo Hrvatje, da se začinja tam hrvaška zemlja“ (140)... „Do 11. stoletja so spadali Beli Kranjci brez dvombe pod hrvaško krono. Ali ta krona je obsegala tri različna kraljestva: Dalmacijo, Hrvatijo (v ožjem pomenu besede) in Slovenijo“ (141)... „Belokranjci se enačijo v obleki in drugih šegah večjidel s hrvaškimi kajkavci, tedaj s Slovenci...“ (141).

„Ti Hrvatje (ne Beli Kranjci) so se poslovenili... Manjšina se je izgubila v večini. Tako so se pohrvatili tudi Slovenci, ki so se naselili v reški županiji, česar pa ne smatramo za nobeno nesrečo“ (143).

„V Belokranjcih teče vzhodno- in zapadno-slovenska kri, kateri se je primešalo tudi neko-

liko hrvatske. Cista plemena se navadno slabo ponašajo" (147).

„Najrajši se razveseljujejo dobrovoljčki (v Beli Krajini) doma ali v zidanici. V tej reči vladajo hrvaške šege, ki so pametnejše od slovenskih. Če pa gospodar pije, hoče imeti pri sebi tudi rodovino in prijatelje, za vinske bratce ne mara" (150).

„(Beli Kranjec) govori o Dolenjcih in njihovi zemlji kakor o tujih ljudeh in o stranski zemlji. In ne brez razloga. Od njih ga ločijo še bolj kakor visoki hrib različne šege in misli" (198).

„Noben Dolenjec nima Belih Kranjcev za prave rojake, vsi trdijo, da so Hrvatje in občujejo z njimi kakor s tujci, ki stoje v vseh rečeh nizko doli pod Kranjci. Njihova čista slovenščina se jim zdi celo hrvaščina; naš pismeni jezik smatrajo premnogi za hrvaški in kvasijo bedasto, da ga ne morejo razumeti" (199—200).

„Dostikrat sem slišal, da so se naše umetne pesmi, izglele za Gorjanci, da so hrvaške in tedaj ne tako lepe kakor stare kranjske" (200).

„Vi govorite po hrvaško, Vi ste Metličan," so govorili Dolenjci Trdini, če je govoril književno, in dodali: „Veste, dobro razlikujem Hrvata od Hrvata, vsi ne govorijo enako. Primorec obrača jezik drugače nego Zagrebčan in tudi drugače kakor graničar. Metličani govorijo tudi hrvaški, ali tako, da jih mi Kranjci prav lahko razumemo, še skoraj laglje nego marsikaterega Kranjca, zato ker govorijo bolj počasno in po črkah" (200—201).

„Novomeščani trdijo včasih, kako razuzdane da so Hrvatice, pohotnikom da je šala ujeti katerokoli. Kaj bolj lažnjivega in nesramnega od te govorice si je težko izmisliti. Mestni postopači so brez dvombe zaslepili že marsikatero neumno babelo, ki je priromala na svečanost Porcijunkule ali sv. Feliksa, ali take izjeme postavni možje ne bi smeli razglasiti svetu za pravilo" (203).

„Bela Krajina bi težko dihalala in dostikrat od glada pogibala brez sosednje si Hrvatijske" (204). „Deželici je Karlovec na vsak način bolj potreben in važen nego Novo Mesto, s katerim jo vežejo in družijo itak najbolj le uradna opravila in pota." (205). — (Belokranjci) se čutijo v tem hrvatskem mestu bolj doma nego v jezičnem Rudolfovem. (Domačine karlovške) imajo za poštenjše nego Kranjce (205).

„(Belokranjec ima poklic), ki bo koristil nam in Hrvatom, namreč ta, da bo med nami, ki mu stojimo skoraj enako blizu, posredoval, da bo brata z bratom seznanjal in vezal med njima vedno tesneje nit prijateljstva..." (206—207).

„Tudi drugi Belokranjci dakajo in jakajo — pravijo: da in jako — mi Poljanci pa govorimo tudi tobože, težak in še veliko takih, ki se ne čujejo nikjer na Kranjskem pa niti v Metliki in Semiču. Stari ljudje so prepevali pri nas zgolj hrvaške pesmi, vrtili so se v hrvaškem kolu, se nosili in vedli še v mnogih drugih rečeh zgolj po hrvaški šegi..." (367).

„Kadar začne govoriti Ličan, naj se skrijejo vsi naši doktorji in pridigarji" (374).

